

Openingstoespraak van de vice-voorzitter, dr. D. Th. Kuiper

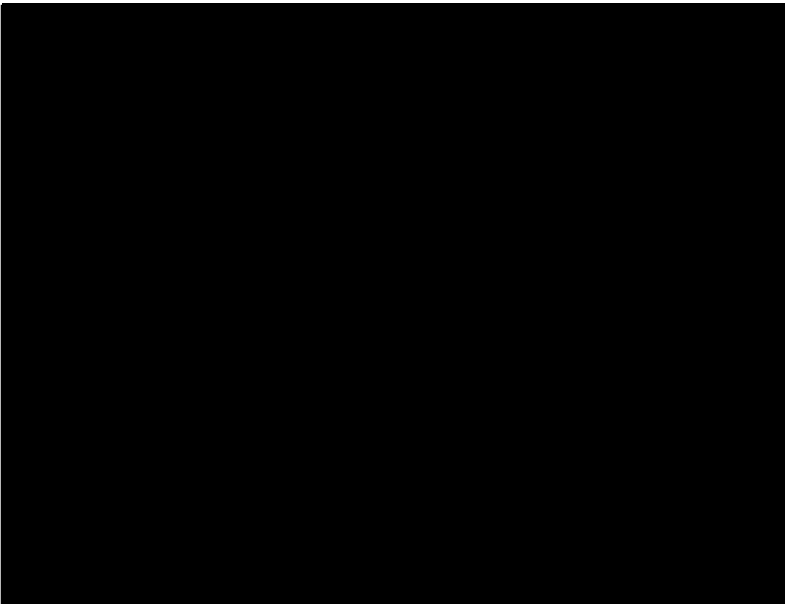
Toen wij op 24 mei jl. onze vorige partijraad in Zwolle afsloten zal wel niemand der aanwezigen bevroed hebben, dat wij in de maand september op een extra partijraad bijeen zouden komen.

Een partijraad bovendien, waarop wij een standpunt zouden moeten bepalen over een belangrijke zaak met betrekking tot het functioneren van de grondslag van het CDA, nadat daarover rondom en op het CDA-congres van 23 augustus een meningsverschil aan het licht gekomen was.

Initiatief AR-fractie

Immers, nadat op een reeks van partijraden de CDA-problematiek centraal gestaan had, vormde op 24 mei het beleid van de Kamerfractie de hoofdschotel, terwijl op het CDA-congres het PPAC-advies *) de voornaamste aandacht zou ontvangen.

*) Eerste jaarlijks advies van de Permanente Program Advies Commissie, juli 1975 — zie lijst CDA-publicaties.

Dr. D. Th. Kuiper, vice-voorzitter van de ARP.

Voor zover het CDA op 24 mei ter sprake kwam overheerste tevredenheid over het aannemen van de statuten en werd de noodzaak benadrukt te komen tot politieke eensgezindheid, hetgeen culmineerde in het toegejuichte initiatief van de AR-fractie tot een vergaand gemeenschappelijk optreden van de drie christen-democratische Kamerfracties.

Een initiatief overigens, waarover sindsdien van de zijde der partners een opmerkelijke stilte heeft geheerst.

Enkele weken daarna manifesteerde zich echter reeds de problematiek die ons hier bijeen heeft gebracht, en die bij een terugblik waarschijnlijk ook reeds voor 24 mei in meer latente vorm aanwezig was.

Ik begeef mij hier korthedshalve niet in een verdere beschrijving daarvan, maar verwijs daarvoor naar de notitie, die bij de stukken van deze partijraad is gevoegd en naar de verantwoording, die in het nummer van Nederlandse Gedachten van 30 augustus van de ingenomen standpunten is afgelegd door partijvoorzitter en fractievoorzitter.

Verantwoordelijkheid

Voor zover dat nog nodig was hebben adviezen en reacties van binnen en buiten onze partij duidelijk gemaakt, dat wij ons op deze partijraad op een uitzonderlijk belangrijk punt in de ontwikkeling van de ARP en het CDA bevinden.

Wij moeten ons er terdege van bewust zijn, dat de manier waarop wij hier vandaag van gedachten wisselen en de besluitvorming die daaruit resulteert, deze ontwikkeling zal bepalen, voor zover het ons deel van de verantwoordelijkheid daarvoor betreft.

Ik benadruk, dat het hier om ons deel van deze verantwoordelijkheid gaat, want ik meen, dat er in deze problematiek sprake is van een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de drie partners in het CDA.

Ik verschil namelijk van mening met gedachtengangen, die tot uitdrukking brengen, dat het hier alleen een probleem van de ARP zou betreffen, dat intern opgelost zou moeten worden, dan wel dat het louter een probleem van het CDA is, dat slechts daar ter hand genomen zou moeten worden. De rest van dit betoog zal dan ook gewijd zijn aan onderwerpen, waarin deze gemeenschappelijkheid centraal zal staan.

Daarbij wordt aandacht besteed aan de nog steeds tussen de drie partijen bestaande overeenstemming over de grondslag, aan de betekenis van het accoord van Woudschoten voor het punt in geding, aan het proces van wederzijdse beeldvorming nadien en de achtergronden daarvan. Tenslotte aan de tweeërlei werking, die de door het partijbestuur voorgelegde resolutie bedoelt te hebben, namelijk het vaststellen van een gemeenschappelijk standpunt van deze partijraad en het formuleren van een constructieve inbreng onzerzijds in het voorgestelde gesprek met de twee zusterpartijen in CDA-verband.

Woudschoten

Eerst een aantal opmerkingen over de overeenstemming over de grondslag en de betekenis van Woudschoten daarbij.

Nadat de nota van de Contactraad in de partij was besproken is door de partijraad van 23 juni 1973 uitgesproken, dat de daarin „geschetste hoofdlijnen voor een politieke strategie voor de zeventiger jaren in overwegende mate voldoen aan de eisen, die gesteld kunnen worden aan een strategie en een beleid van een partij, die bij voortduring op de uitdaging van het evangelie wil antwoorden en die zich daartoe laat gezeggen door de verplichtende norm van het evangelie, zodat er geen sprake kan zijn van gelijkwaardigheid van andere inspiratiebronnen”.

De laatste twee zinsneden werden bij amendement door de partijraad toegevoegd in de resolutie die overigens gelijklopend door de drie partijen werd aangenomen.

Dit AR-amendement leidde tot een gemeenschappelijke tekst van de artikelen 2 en 3 van de CDA-statuten, aanvaard op de partijraden van 15 december 1973 en 14 december 1974, waarin het CDA „het evangelie (aanvaardt) als richtsnoer voor het politiek handelen” en waarin verder wordt gesteld, dat het CDA „wil streven naar een maatschappij, waarin de bijbelse gerechtigheid meer gestalte krijgt”.

De concrete doeleinden worden vastgelegd „in een politiek werkprogram, waarmee het (CDA) zich uitdrukkelijk richt op het gehele Nederlandse volk zonder onderscheid naar geloofsovertuiging of maatschappelijke groepering”.

Gesteld kan worden, dat op deze wijze de grondslag van het CDA als politieke organisatie op ondubbelzinnige wijze was vastgelegd, hetgeen op Woudschoten nog eens extra werd bevestigd door de overname van het CH-amendement, inhoudend, dat onder „het evangelie” de gehele bijbel verstaan was.

Onderschrijven grondslag

Op Woudschoten kwam ook een amendement van de AR-partijraad ter sprake, waarin gevraagd werd dat de CDA-kandidaten behalve het politieke werkprogram ook de grondslag van het CDA zouden onderschrijven. Dit amendement werd als zodanig niet overgenomen, mede gezien de verschillende tradities, die de drie partijen op het punt van „onderschrijving” kenden. Unaniem werd besloten dat aan het politiek werkprogram, dat door de kandidaten wordt onderschreven, overwegingen zouden voorafgaan, die letterlijk werden ontleend aan artikel 2 en 3 van de statuten.

In Nederlandse Gedachten van 1 maart 1975 heb ik de betekenis van deze afspraak als volgt geschetst: „Op deze wijze wordt duidelijk, dat het politiek program getoetst is aan grondslag en doel van het CDA. Door middel van de onderschrijving van een op deze wijze getoetst program geeft men te kennen een dergelijke toetsing van grote waarde te achten,

waardoor in de toekomstige CDA-fractie een appél op deze toetsing een legitieme zaak is". Ik blijf van mening, dat in de overeengekomen formulering op objectieve wijze een relatie werd gelegd tussen de grondslag, het program en de kandidaten, die dat program dienen te onderschrijven. Ik wil daar een punt aan toevoegen. Teneinde mogelijke misverstanden te vermijden, heb ik op Woudschoten contact opgenomen met de toenmalige voorzitter van de KVP en met hem gesproken over het mogelijke risico, dat er, gezien de in het verleden gevoerde discussies, in de toekomst, wat ik noemde, „minimalistische" en „maximalistische" interpretaties zouden ontstaan.

Hij was het met mij eens, dat dit risico, gezien de overeenstemming, niet behoefde te ontstaan en stemde expliciet in met de uitspraak die ik ter illustratie daarvan deed en die ik nadien opgenomen heb in het artikel in Nederlandse Gedachten, waar ik zojuist uit citeerde.

Ik hecht eraan deze verklaring af te leggen nu er ook in onze kring gevraagd wordt naar de betekenis van Woudschoten op dit punt.

Interpretaties

Ondertussen moet geconstateerd worden, dat er vanaf april toch een proces op gang gekomen is, waarbij wederzijds de indruk is ontstaan, dat er sprake is van dergelijke interpretaties. Voor het AR-gevoelen waren daarvoor kenmerkend uitspraken van o.a. Van Amelsfoort, medio april in

een Haagse discussie en Andriessen in Hervormd Nederland *) in de maand juni. En ik vermoed, dat men van KVP-zijde voor het tegenovergestelde uitspraken van AR-zijde zal aanvoeren. Het is aan de toekomstige historici en sociologen om dit proces van actie en reactie te analyseren en te beoordelen. Hier kan nuchter vastgesteld worden, dat in dit proces van tegenover elkaar staande uitspraken een reëel meningsverschil aan het licht is getreden. Het kan niet de bedoeling zijn dit te bagatelliseren. Maar evenzeer kan gesteld worden, dat een inzicht in dit wederzijdse proces kan leiden tot een volgen van het spoor terug tot Woudschoten, toen er een grotere mate van overeenstemming ook op dit punt bestond. Met name wanneer een en ander gezien wordt in het kader van de bredere overeenstemming over het karakter van het CDA dat ook een beginselpartij is, waarin uitgegaan wordt van „de dunne maar vitale lijn, die er ligt tussen het evangelie en het politieke handelen van het CDA”. Ik citeerde hier uitspraken van Vergeer en Steenkamp op de laatste partijraad van de KVP.

Niet terugvallen in oude beelden

In de processen, die de laatste maanden op gang gekomen zijn, is, behalve van toenemende wederzijdse negatieve beeldvorming, ook sprake van een daarmee gepaard gaande toenemend beroep op de diverse religieus-politieke tradities en uitspraken van stichters der drie partijen. Het is ook onmiskenbaar, dat het oude natuur-genade schema uit het katholieke denken, de „heel het volk”-gedachte uit het CH-erfgoed en de neiging tot grotere belijndheid van de AR terug te vinden zijn in de huidige discussie.

Ik meen echter evenzeer, dat een terugvallen in deze oude beelden uiteindelijk niet vruchtbaar zal zijn.

De drie partijen hebben zich sindsdien immers ook verder ontwikkeld en hebben nieuwe ervaringen opgedaan, die in een gezamenlijk toekomstbeeld opgenomen moeten kunnen worden.

Te denken valt aan de programmatische vernieuwing die de KVP sinds 1970 heeft ondergaan, de grote organisatorische mogelijkheden die de CHU heeft ontwikkeld en de grotere nadruk die de ARP heeft leren leggen op de eigen radicaliteit van het evangelie.

Ook is het zo, dat lijnen elkaar kunnen kruisen en bevruchten, en dat thema's uit de ene partij een onverwachte weerklank kunnen vinden in de andere.

Model daarvoor staat het appèl, dat Aantjes bleek te hebben op het CDA-congres, maar ook het inlevingsvermogen, dat sommige Anti-Revolutionairen blijken te hebben voor de standpunten van KVP en CHU.

Lohman en Kuyper hebben ons — en hadden elkaar — veel te zeggen,

*) Zie pag. 18.

maar ik vermoed zo, dat Aantjes en andere Anti-Revolutionairen zich soms meer herkennen in Anti-Revolutionairen als de ethisch-hervormde Talma en Heemskerk, en misschien — diep in hun hart — in de altijd gereformeerd gebleven Lohman, en met Slotemaker de Bruïne.

Ik onderken in één adem, dat mogelijkwerwijs ook de beelden die bij ons opgeld doen over KVP en CHU, correctie behoeven.

Beeldenstorm lijkt een activiteit te zijn, die nog steeds beoefend moet worden, ondanks toenadering tussen katholieken en protestanten.

Resolutie

Tenslotte de resolutie.

In de eerste alinea wordt verwezen naar het spoor van Woudschoten, als de meest reële mogelijkheid om gemeenschappelijk weer op de juiste weg te komen. Heel duidelijk wordt in de tweede en derde alinea gesteld, dat het vertrouwen aanwezig is dat gezien de reeds bereikte overeenstemming, een voortzetting van het gesprek over het functioneren van de grondslag van het CDA zal leiden tot voldoende eenheid van visie.

De mogelijkheid tot dit gesprek is mijns inziens reeds gelegen in de slotalinea van de resolutie van 23 augustus, die spreekt over een voortdurende bezinning over de relatie tussen het richtsnoer van het CDA en het politieke handelen.

Een deel van de AR-inbreng in dit gesprek dat een breder kader zal moeten hebben, zal ongetwijfeld gevormd worden door de vraag, hoe de herkenbaarheid van het CDA, wat betreft de verbondenheid tussen grondslag, program en beleid, gestalte kan krijgen in haar vertegenwoordigers. Het gaat ons daarbij niet om een ondertekening van een formule, maar om de reële herkenbaarheid in het politieke handelen, waarbij wij geen persoonlijke geloofsbelijdenis vragen, zoals ook Aantjes meermalen heeft uiteengezet.

In dit verband wil ik herinneren aan de opmerkingen, die Vergeer in Oisterwijk heeft gemaakt over het wederzijdse vertrouwen, dat de kandidaten van de drie partijen herkenbaar christen-democraten zullen zijn.

Wij zijn benieuwd hoe dit ook voor een verdere toekomst uitgewerkt kan worden.

Geen tweede hypotheek

Met betrekking tot de laatste alinea kan tenslotte gezegd worden, dat het niet onze bedoeling is om naast de politieke hypotheek — die overigens in het komend jaar nog afgelost moet worden — een tweede hypotheek te leggen.

Wij hebben er volledig begrip voor als onze zusterpartijen zouden vragen dat nog dit kalenderjaar de veronderstelling van voldoende eenheid van visie over het functioneren van de grondslag bewaarheid zou moeten worden.

De kaders voor het te voeren gesprek zullen onderwerp moeten vormen van spoedig overleg in de diverse bevoegde organen van CDA en de drie partijen.

Leden van de partijraad. Ik meen, namens het partijbestuur, aan u te mogen vragen deze resolutie te aanvaarden als inbreng in het gesprek. Ik meen tevens aan de beide zusterpartijen in het CDA te mogen vragen de bereidheid op te brengen dit gesprek te voeren om het met ons tot een goed einde te brengen.

De komende twee maanden ligt op onze drie partijen de bewijslast aan te tonen, dat het CDA niet dood is, zoals nu reeds voorbarig wordt geschreven, maar meer dan voldoende levenskansen heeft. De gebleken verschillen van mening zowel binnen het CDA als binnen de ARP hebben zeer verdrietige aspecten, omdat ieder van ons zoveel van zijn geloof, hoop en liefde heeft geïnvesteerd zowel in de ARP als in het CDA.

Koele hoofden, warme harten

Maar regelmatige discussies en daarmee soms gepaardgaande verschillen van inzicht zijn kenmerkend voor een echte politieke organisatie. Het is echter nu de tijd om te tonen, dat wij ook die andere belangrijke functie van een echte politieke organisatie bezitten, namelijk de capaciteit om vanuit discussies en verschillen van inzicht te geraken tot gemeenschappelijke standpuntbepalingen.

Deze proeve van bekwaamheid wordt vandaag van deze partijraad gevraagd, en in de komende tijd van de drie partijen tezamen. In beide gevallen zijn daarvoor koele hoofden en warme harten voorwaarde.

Immers: uit het hart zijn de uitgangen des levens.